

Przedmiotowe zasady oceniania

Klasa 4 – wymagania na poszczególne oceny szkolne

Numer i temat lekcji	Wymagania podstawowe Uczeń na ocenę:		Wymagania ponadpodstawowe Uczeń na ocenę:		
	dopuszczającą	dostateczną	dobrą	bardzo dobrą	celującą
Dział 1. Poznawanie przyrody (odpowiada treściom kształcenia z działów I i częściowo II z Podstawy programowej kształcenia ogólnego)					
1. Sposoby poznawania przyrody	- wymienia źródła wiedzy o przyrodzie; - wymienia zmysły potrzebne do poznawania przyrody; - podaje przykłady obiektów, które można obserwować przez lupę.	- określa, co to jest przyroda; - podaje po dwa przykłady obserwacji przyrodniczych, w których wykorzystuje się lornetkę.	- podaje przykłady obiektów, organizmów, które można obserwować przez mikroskop; - wyjaśnia, do czego jest potrzebna mapa, kompas i taśma miernicza.	wyjaśnia, co to są narządy zmysłów i jaka jest ich rola w poznawaniu przyrody.	wyjaśnia, jakie są źródła wiedzy o przyrodzie.
2. Obserwacje przyrodnicze	podaje przykłady organizmów, obiektów i zjawisk, które można obserwować.	- wymienia sposoby dokumentowania obserwacji przyrodniczej; - wymienia zasady bezpieczeństwa, których należy przestrzegać, prowadząc obserwacje przyrodnicze.	wyjaśnia, co to jest obserwacja przyrodnicza.	opracowuje kartę obserwacji dowolnego obiektu.	wyjaśnia, kiedy można na podstawie obserwacji wyciągnąć wnioski.
3. Doświadczenia przyrodnicze	podaje przykłady pytań, na które można uzyskać odpowiedź, przeprowadzając doświadczenie przyrodnicze.	wymienia zasady, których należy przestrzegać, prowadząc doświadczenie.	wymienia punkty, które zawiera karta doświadczenia.	podaje różnice między próbą badawczą a kontrolną w doświadczeniu.	uzasadnia, dlaczego w doświadczeniu jest potrzebna próba kontrolna.
4. Kierunki geograficzne	- wyjaśnia, kiedy jest nam potrzebna znajomość kierunków świata, - wyznacza kierunki świata za pomocą gnomonu i Słońca.	posługuje się kompasem przy wyznaczaniu kierunków świata.	- opisuje kierunki świata na róży kierunków; - określa kierunki świata w terenie.	opisuje sposoby wyznaczania kierunków świata w sytuacji, gdy nie ma przyrządów i gdy nie widać Słońca.	konstruuje kompas domowym sposobem według instrukcji i posługuje się nim.
5. Zmiany położenia Słońca na niebie	- podaje przykłady świadczące o pozornych zmianach położenia Słońca na niebie; - wyjaśnia znaczenie pojęć: <i>wschód Słońca, górowanie Słońca, zachód Słońca</i>.	- określa długość dnia (od wschodu do zachodu Słońca); - wyjaśnia pojęcie widnokręgu.	- charakteryzuje widnokrąg w mieście i na wsi; - analizuje zależności między długością cienia a wysokością Słońca nad widnokresem.	podaje zależności między wielkością widnokregu a wysokością, na jakiej znajduje się obserwator.	wyjaśnia, dlaczego droga Słońca nad widnokresem odbywa się w cyklu dobowym.

Numer i temat lekcji	Wymagania podstawowe Uczeń na ocenę:		Wymagania ponadpodstawowe Uczeń na ocenę:		
	dopuszczającą	dostateczną	dobrą	bardzo dobrą	celującą
6. Położenie Słońca na niebie w różnych porach roku	- wymienia daty rozpoczynające kalendarzowe pory roku; - wyjaśnia znaczenie pojęć: <i>równonoc</i> i <i>przesilenie</i>.	opisuje ilustracje pokazujące drogę Słońca nad widnokreśm w zależności od pór roku.	- rozpoznaje i wskazuje rysunki przedstawiające drogę Słońca w dniach rozpoczynających pory roku; - wyjaśnia zależność między wysokością Słońca nad widnokreśm a długością cienia w różnych porach roku.	samodzielnie wykonuje rysunki przedstawiające drogę Słońca nad widnokreśm w dniach rozpoczęcia pór roku.	wyjaśnia przyczyny występowania różnic w długości drogi Słońca nad widnokreśm, w zależności od pory roku.
7. Podsumowanie działu 1. – Poznanie przyrody	Wykazuje się wiadomościami i umiejętnościami z lekcji 1–6.				
Dział 2. Orientacja w terenie i pogoda (odpowiada treściom kształcenia z działów II (częściowo) i III z Podstawy programowej kształcenia ogólnego)					
8. Co to jest plan?	- wyjaśnia, co to jest plan; - podaje przykłady zastosowania planów.	- rysuje proste plany małych przedmiotów w zeszycie, np. pudełka od zapalek; - wyjaśnia, dlaczego nie można narysować planu klasy bez zmniejszenia jej wymiarów.	rysuje obiekty w podanych dowolnych zmniejszeniach, np. plan klasy, pokoju, ławki szkolnej.	szacuje na podstawie pomiarów sali lekcyjnej, ile razy należy zmniejszyć długość i szerokość sali, aby jej plan zmieścił się na kartce.	wyciąga wnioski dotyczące zależności między zastosowanym pomniejszeniem obiektu a wielkością tego obiektu na planie.
9. Plan i mapa	- wymienia różnice między planem i mapą; - wymienia stałe elementy mapy; - odczytuje na mapie topograficznej, gdzie znajduje się np. las, szkoła, kościół.	- rozpoznaje na mapie znaki topograficzne liniowe, powierzchniowe i punktowe, podaje ich przykłady. - rozpoznaje mapę topograficzną wśród innych map do wyboru.	- określa kierunki świata na mapie topograficznej; - analizuje mapy topograficzne pod względem liczby zabudowań i innych elementów.	- planuje i opisuje trasę wycieczki, określając kierunki świata; - wyznacza trasę wędrowki, zgodnie z opisem na mapie topograficznej.	podaje przykłady innych map (np. tematycznych) i opisuje ich zastosowanie.
10. Korzystanie z planów i map	- wskazuje plany miast wśród map; - wymienia sytuacje życiowe, kiedy plan miasta jest niezbędny.	- odczytuje informacje z planu miasta i mapy topograficznej w podstawowym zakresie; - wskazuje ulice i określa kierunki, w których przebiegają, np. z północy na południe; - pokazuje na planie punkty wymienione przez nauczyciela; - określa kierunki świata na mapie topograficznej i planie miasta.	planuje trasę wycieczki po mieście lub po najbliższej okolicy z uwzględnieniem najciekawszych punktów lub punktów wskazanych przez nauczyciela.	- orientuje plan miasta i mapę topograficzną za pomocą kompasu i charakterystycznych punktów w terenie; - opisuje przebieg podanej trasy z uwzględnieniem kierunków przebiegu ulic, lokalizacji zabytków itp.	szkicuje trasę ze szkoły do domu, uwzględniając kierunki świata, bez korzystania z mapy.

Numer i temat lekcji	Wymagania podstawowe Uczeń na ocenę:		Wymagania ponadpodstawowe Uczeń na ocenę:		
	dopuszczającą	dostateczną	dobrą	bardzo dobrą	celującą
11. Składniki pogody	wymienia składniki pogody.	opisuje poszczególne składniki pogody.	rozdziela opady i osady atmosferyczne.	na podstawie prognozy pogody opisuje jej składniki.	rozdziela przykładowe rodzaje chmur i przewiduje na podstawie ich wyglądu zmiany w pogodzie.
12. Pomiar składników pogody	przyporządkowuje składniki pogody do urządzeń pomiarowych.	wymienia jednostki pomiaru składników pogody.	odczytuje wartości składników pogody z urządzeń pomiarowych.	na podstawie wartości poszczególnych składników pogody opisuje warunki pogodowe.	przewiduje wartości składników pogody w zależności od sytuacji opisanych przez nauczyciela.
13. Mapa pogody w różnych porach roku	przedstawia składniki pogody za pomocą symboli graficznych.	odczytuje składniki pogody z mapy pogody.	określa pogodę na podstawie mapy pogody wybranej części kraju.	rozdziela pory roku na podstawie wybranych map pogody.	przedstawia mapę pogody na podstawie prognozy słownej.
14. Niebezpieczeństwa związane z pogodą	wymienia niebezpieczeństwa związane z pogodą.	opisuje, jak należy zachować się podczas burzy.	Opisuje, jak należy zachować się podczas wichury, ulewy i śnieżyicy.	opisuje zjawisko tęczy.	opisuje zasadę działania piorunochronu.
15. Podsumowanie działu 2. – Orientacja w terenie i pogoda	Wykazuje się wiadomościami i umiejętnościami z lekcji 8–14.				
Dział 3. Ja i moje ciało (odpowiada treściom kształcenia z działu IV z Podstawy programowej kształcenia ogólnego)					
16. Organizm człowieka	podaje przykłady narządów w organizmie człowieka oraz ich funkcje.	- wskazuje, że podstawowym elementem budującym organizm jest komórka; - wymienia główne układy narządów organizmu człowieka.	podaje funkcje układów narządów w organizmie człowieka.	rozpoznaje położenie układów i narządów na rycinach anatomicznych.	opisuje hierarchiczność struktury organizmu.
17. Układ ruchu	- wymienia funkcje szkieletu; - wskazuje na planszy podstawowe części szkieletu; - określa rolę układu mięśniowego w organizmie.	- wskazuje dwa przeciwstawnie działające mięśnie, np. zginacz i prostownik przedramienia; - wskazuje na modelu szkieletu człowieka rodzaje połączeń kości.	- wymienia elementy składowe szkieletu człowieka; - wskazuje główne mięśnie organizmu człowieka.	wyjaśnia, dlaczego mięśnie muszą pracować parami.	omawia budowę i funkcjonowanie stawu.
18. Układ pokarmowy	omawia rolę układu pokarmowego.	wskazuje na schematach budowy układu pokarmowego tworzące go narządy i podaje ich nazwy.	opisuje ogólnie przebieg procesów zachodzących w przewodzie pokarmowym człowieka.	wymienia rodzaje zębów człowieka i podaje ich funkcje.	opisuje rolę ślinianek, wątroby i trzustki.

Numer i temat lekcji	Wymagania podstawowe Uczeń na ocenę:		Wymagania ponadpodstawowe Uczeń na ocenę:		
	dopuszczającą	dostateczną	dobrą	bardzo dobrą	celującą
19. Układ oddechowy	omawia rolę układu oddechowego.	na schematach budowy układu oddechowego wskazuje tworzące go narządy i podaje ich nazwy.	uzasadnia, dlaczego oddychanie przez nos jest zdrowsze niż przez usta.	opisuje proces wymiany gazowej zachodzący w płucach.	wykazuje związek między budową a rolą krtani.
20. Układ krwionośny	wymienia główne funkcje krwi.	omawia rolę serca.	opisuje rodzaje naczyń krwionośnych.	na podstawie ryciny omawia budowę serca.	wyjaśnia, dlaczego krążenie krwi jest warunkiem życia człowieka.
21. Układ nerwowy	- wskazuje na planszy układ nerwowy; - nazywa podstawowe elementy układu nerwowego.	omawia rolę układu nerwowego w funkcjonowaniu organizmu.	dokonuje podziału układu nerwowego pod względem budowy.	wymienia funkcje, jakie pełni mózdzek.	wyjaśnia, dlaczego układ nerwowy odgrywa kluczową rolę w organizmie.
22. Układ rozrodczy	- wskazuje różnice w budowie komórki jajowej i plemnika, - podaje nazwy poszczególnych elementów budowy układu rozrodczego kobiety i układu rozrodczego mężczyzny.	określa rolę układu rozrodczego kobiety i układu rozrodczego mężczyzny.	wskazuje na planszy rozmieszczenie narządów rozrodczych kobiety i mężczyzny.	określa rolę poszczególnych narządów w układzie rozrodczym męskim i układzie rozrodczym żeńskim.	uzasadnia przystosowanie budowy układu rozrodczego męskiego i układu rozrodczego żeńskiego do pełnionych funkcji.
23. Zmiany zachodzące okresie dojrzewania	opisuje zmiany zachodzące w organizmach dziewcząt i chłopców w okresie dojrzewania.	wyjaśnia, na czym polega dojrzewanie dziewcząt i chłopców.	wskazuje czynniki wpływające pozytywnie i negatywnie na rozwój organizmu w okresie dojrzewania.	charakteryzuje etap dojrzewania.	wyjaśnia, co to znaczy, że na dojrzewanie mają wpływ hormony.
24. Narządy zmysłów	- wymienia zmysły człowieka i wskazuje je na własnym organizmie; - podaje podstawowe zasady dbania o słuch i wzrok.	- opisuje rolę poszczególnych zmysłów w odbieraniu wrażeń ze środowiska zewnętrznego; - uzasadnia, dlaczego nie należy słuchać zbyt głośnej muzyki oraz korzystać zbyt długo z telefonów komórkowych.	- wyjaśnia, co to znaczy, że zmysły ulegają adaptacji; - podaje przykłady świadczące o ochronnym działaniu zmysłów dla organizmu.	uzasadnia, że zmysły chronią organizm przed niebezpiecznymi czynnikami zewnętrznymi.	opisuje rolę mózgu w odbieraniu wrażeń ze środowiska zewnętrznego przez narządy zmysłów.

Numer i temat lekcji	Wymagania podstawowe Uczeń na ocenę:		Wymagania ponadpodstawowe Uczeń na ocenę:		
	dopuszczającą	dostateczną	dobrą	bardzo dobrą	celującą
25. Jak dbać o własne ciało i otoczenie?	- wymienia substancje wydane i wydzielane przez skórę; - podaje zasady pielęgnacji skóry, włosów, zębów i paznokci.	- wskazuje znaczenie czystości odzieży, obuwia, bielizny i otoczenia dla utrzymania zdrowia; - podaje przykłady ubioru dostosowanego do pory roku i rodzaju pracy.	opisuje poprawne zasady mycia zębów.	wyjaśnia, dlaczego przestrzeganie higieny osobistej jest obowiązkiem każdego człowieka.	proponuje i przeprowadza doświadczenie przedstawiające niszczenie szkliwa nazębnego.
26. Podsumowanie działu 3. – Ja i moje ciało	Wykazuje się wiadomościami i umiejętnościami z lekcji 16–25.				
Dział 4. Ja i moje otoczenie (odpowiada treściom kształcenia z działu V z Podstawy programowej kształcenia ogólnego)					
27. Świat substancji	wymienia trzy podstawowe grupy ciał stałych w zależności od ich właściwości fizycznych.	wymienia trzy stany skupienia substancji.	opisuje trzy stany skupienia substancji w zależności od ułożenia drobin oraz możliwości ich przemieszczania.	uzasadnia, dlaczego przykładowe ciało zostało wykonane z danej substancji.	opisuje własności ciała w zależności od rodzaju substancji, z jakiej zostało wykonane.
28. Niebezpieczne substancje	odróżnia środki szkodliwe po oznaczeniach na opakowaniu lub etykiecie.	na podstawie instrukcji omawia sposób posługiwania się środkami czystości.	uzasadnia celowość umieszczenia symboli ostrzegawczych na produktach szkodliwych.	interpretuje szkodliwość produktu oznaczonego kilkoma piktogramami ostrzegawczymi.	określa szkodliwe dla zdrowia skutki działania preparatów drażniących, żrących, wybuchowych i toksycznych.
29. Uszkodzenia ciała	- wskazuje sposoby postępowania podczas opatrywania otarcia lub skaleczenia; - opisuje sposoby zabezpieczania ciała przed skutkami nadmiernego promieniowania słonecznego.	- podaje przyczyny uszkodzeń skóry; - opisuje objawy złamania kości.	wskazuje poprawne postępowanie w wypadku pogryzienia przez zwierzę.	- podaje różnice między zwichnięciem a złamaniem; - wyjaśnia, dlaczego nie należy opalać się bez właściwego zabezpieczenia skóry.	wymienia rodzaje uszkodzeń ciała i opisuje sposoby udzielania pierwszej pomocy.
30. Choroby zakaźne i zapobieganie im	- wyjaśnia, co to są choroby zakaźne; - opisuje podstawowe sposoby zapobiegania chorobom zakaźnym.	- uzasadnia konieczność zasięgnięcia porady lekarskiej w przypadku zachorowania na chorobę zakaźną; - podaje przykłady chorób zakaźnych człowieka i dróg zakażenia się nimi.	- wskazuje przykłady chorób bakteryjnych i wirusowych; - uzasadnia celowość wykonywania szczepień ochronnych.	opisuje objawy wybranych chorób zakaźnych.	omawia ogólnie zasadę działania szczepionki.

Numer i temat lekcji	Wymagania podstawowe Uczeń na ocenę:		Wymagania ponadpodstawowe Uczeń na ocenę:		
	dopuszczającą	dostateczną	dobrą	bardzo dobrą	celującą
31. Niebezpieczne organizmy	- wymienia typowe objawy alergii; - opisuje zachowania mogące ustrzec człowieka przed grzybicą.	podaje przykłady zwierząt jadowitych.	podaje przykłady roślin mogących wywołać alergię u ludzi.	wyjaśnia, dlaczego w kontaktach ze zwierzętami należy zachować szczególną ostrożność.	wyjaśnia, co oznaczają pojęcia: <i>alergia</i>, <i>alergolog</i>.
32. Uzależnienia	wskazuje sposoby odmawiania picia alkoholu, palenia tytoniu i zażywania narkotyków.	- wymienia sytuacje, w których należy powiedzieć <i>nie</i>; - wyjaśnia, co to jest uzależnienie.	- podaje przykłady zachowań asertywnych wobec presji otoczenia; - wyjaśnia, dlaczego znajomości zawarte przez internet mogą być niebezpieczne.	opisuje skutki działania nikotyny na organizm człowieka.	uzasadnia konieczność zachowania postawy antyalkoholowej i antynikotynowej.
33. Zdrowy styl życia	- wymienia podstawowe zasady zdrowego stylu życia; - podaje przykłady potraw, których powinna się wystrzegać osoba prowadząca zdrowy styl życia; - wymienia czynniki mające szkodliwy wpływ na organizm.	- opisuje zasady zdrowego stylu życia; - wyjaśnia, dlaczego należy zachować postawę asertywną w wypadku bycia namawianym do zapalenia papierosa, wypicia alkoholu lub spróbowania narkotyków.	uzasadnia stwierdzenie: <i>Ruch i umiejętność odpoczynku są bardzo ważne dla organizmu</i>.	- wyjaśnia, dlaczego bycie życzliwym dla innych ma wpływ na zdrowie człowieka; - uzasadnia stwierdzenie: <i>Zdrowie w dużej mierze zależy od nas samych</i>.	wyjaśnia, jak rozumie stwierdzenie: <i>Wytyczaj sobie realistyczne cele życiowe i wytrwale dąż do ich osiągnięcia</i>.
34. Podsumowanie działu 4. – Ja i moje otoczenie	Wykazuje się wiadomościami i umiejętnościami z lekcji 27–33.				
Dział 5. Środowisko przyrodnicze najbliższej okolicy (odpowiada treściom kształcenia z działu VI z Podstawy programowej kształcenia ogólnego)					
35. Przyroda ożywiona i nieożywiona. Rodzaje skał	- podaje przykłady elementów przyrody ożywionej i nieożywionej; - wymienia rodzaje skał (lite, sypkie i zwięzłe).	- wyjaśnia, co to są skały i minerały; - odróżnia skały lite od pozo-stałych, rozpoznaje granity i piaszkowce.	- rozpoznaje w krajobrazie elementy przyrody ożywionej i nieożywionej; - charakteryzuje różne rodzaje skał i rozpoznaje je; - wyjaśnia, co to są surowce mineralne, podaje ich podział.	- podaje przykłady gospodarczego wykorzystania surowców mineralnych; - podaje przykłady surowców jubilerskich.	- opisuje pochodzenie skał; - wyjaśnia powstawanie skał osadowych; - dokumentuje skały w najbliższej okolicy (fotografuje, opisuje, wyjaśnia zależności).

Numer i temat lekcji	Wymagania podstawowe Uczeń na ocenę:		Wymagania ponadpodstawowe Uczeń na ocenę:		
	dopuszczającą	dostateczną	dobrą	bardzo dobrą	celującą
36. Formy ukształtowania powierzchni Ziemi	- wymienia formy ukształtowania terenu; - wskazuje, które z form są wklęsłe, a które wypukłe (na fotografiach, modelach lub w terenie).	rozpoznaje na ilustracjach i nazywa poszczególne formy ukształtowania terenu.	- wskazuje i nazywa elementy pagórka; - rozpoznaje zbocza łagodne i strome; - wskazuje na modelu i nazywa elementy doliny rzecznej.	rozpoznaje i nazywa elementy doliny rzecznej w terenie.	- charakteryzuje poszczególne formy ukształtowania terenu; - rozpoznaje w terenie formy terenu i wykonuje dokumentację fotograficzną.
37. Warunki życia na lądzie	wymienia najważniejsze cechy środowisk lądowych.	podaje przykłady sposobów przetrwania zimy przez rośliny i zwierzęta.	podaje przykłady przystosowań roślin do warunków suchych i wilgotnych.	podaje przykłady roślin światłolubnych i cieniolubnych.	wykazuje związek budowy zwierząt z przystosowaniem do życia na różnych podłożach.
38. Organizmy najbliższej okolicy	- rozpoznaje pospolite drzewa, krzewy i rośliny zielne występujące w najbliższej okolicy oraz podaje ich nazwy; - rozpoznaje pospolite zwierzęta występujące w najbliższej okolicy oraz podaje ich nazwy.	- wskazuje różnice między drzewem iglastym a liściastym; - wyjaśnia, czym różni się drzewo od krzewu i rośliny zielnej; - wskazuje pień i koronę drzewa.	podaje przykłady bylin występujących w najbliższej okolicy.	wyjaśnia, co to są byliny.	podaje różnice między roślinami jednorocznymi, dwuletnimi i wieloletnimi.
39. Las jako środowisko życia organizmów	- wyjaśnia, co to jest las; - wymienia funkcje lasu; - podaje podstawowe zasady zachowania się w lesie.	omawia znaczenie tablic informacyjnych umieszczanych przy wejściu do lasu.	wyjaśnia różnice między lasem liściastym, iglastym i mieszanym.	wyjaśnia znaczenie pojęć: <i>buczyna</i>, <i>bór</i>, <i>las mieszany</i>.	prezentuje samodzielnie opracowany regulamin zachowania się w lesie.
40. Organizmy różnych warstw lasu	- wymienia warstwy roślinności w lesie; - podaje przykłady grzybów jadalnych, niejadalnych i trujących.	podaje przykłady roślin tworzących poszczególne warstwy lasu.	- opisuje temperaturę powietrza, wilgotność i nasłonecznienie w poszczególnych warstwach lasu; - opisuje, jak można poznawać las za pomocą różnych zmysłów.	- wyjaśnia, dlaczego rośliny runa leśnego kwitną wcześniej wiosną; - wyjaśnia znaczenie ściółki leśnej dla życia w lesie.	omawia przystosowania roślin w poszczególnych warstwach lasu do panujących tam warunków.
41. Sposoby odżywiania się organizmów	rozdziela cudzożywny i samożywny sposób odżywiania się.	podaje przykłady znaczenia roślin w przyrodzie i życiu człowieka,	uzasadnia, że człowiek jest organizmem cudzożywym.	uzasadnia, że rośliny to organizmy samożytne.	opisuje ogólnie proces fotosyntezy.

Numer i temat lekcji	Wymagania podstawowe Uczeń na ocenę:		Wymagania ponadpodstawowe Uczeń na ocenę:		
	dopuszczającą	dostateczną	dobrą	bardzo dobrą	celującą
42. Przystosowania organizmów do zdobywania pokarmu	na wybranych przykładach przedstawia przystosowania zwierząt roślinożernych i mięsożernych do zdobywania pokarmu.	wykazuje różnorodność sposobów polowania zwierząt mięsożernych.	uzasadnia, że budowa roślin stanowi przystosowanie do samożywczego odżywiania się.	podaje przykłady przystosowań zwierząt do odżywiania się pokarmem płynnym.	wykazuje związek między budową przewodu pokarmowego roślinożerców a spożywanym przez nie pokarmem.
43. Łąka jako środowisko życia organizmów	podaje przykłady wykorzystywania łąk przez człowieka.	rozpoznaje typowe rośliny łąkowe.	rozpoznaje zwierzęta żyjące na łące.	rozdziela rośliny jednoroczne i byliny.	rozdziela łąki naturalne i stworzone przez człowieka.
44. Rośliny uprawne	- wymienia produkty otrzymywane z poszczególnych zbóż; - wymienia produkty otrzymywane z ziemniaków i buraków cukrowych.	- rozpoznaje zboża uprawiane w Polsce; - nazywa rośliny oleiste; - podaje przykłady roślin warzywnych.	- określa cel tworzenia pól uprawnych; - opisuje zastosowanie i wykorzystanie różnych rodzajów i różnych części roślin.	- wskazuje różnice między polem uprawnym a łąką; - opisuje wykorzystanie i zastosowanie roślin włóknodajnych.	wyjaśnia, co to są rośliny zbożowe, okopowe, oleiste.
45. Wody stojące i płynące	- wymienia wody występujące w najbliższej okolicy; - podaje przykłady wód płynących i stojących.	- podaje przykłady zbiorników sztucznych i naturalnych; - omawia wykorzystanie wód płynących i stojących.	- wyjaśnia pojęcia: <i>bagno, staw, jezioro</i>; - wyjaśnia, co to jest źródło i ujście rzeki; - opisuje rzekę w najbliższej okolicy.	- rozpoznaje w terenie wody powierzchniowe w najbliższej okolicy i podaje ich nazwy; - wyjaśnia, co to jest nurt rzeki; - opisuje naturalne i sztuczne zbiorniki wodne i rozpoznaje je w terenie.	- charakteryzuje wpływ różnych czynników na wody powierzchniowe; - opisuje skutki powodzi; - opisuje działalność rzeki (żłobienie koryta, podmywanie brzegów, transport piasku i inne).
46. Warunki życia w wodzie	wymienia korzyści, jakie daje organizmom środowisko wodne.	wskazuje najważniejsze przystosowania ryb do życia w środowisku wodnym.	wykazuje różnice w warunkach życia w wodzie i na lądzie.	opisuje proces wymiany gazowej u ryby.	wyjaśnia zasadę działania pęcherza pławnego.
47. Organizmy słodkowodne	podaje przykłady ryb słodkowodnych występujących w Polsce.	podaje przykłady słodkowodnych zwierząt (innych niż ryby) żyjących w Polsce.	omawia strefy występowania roślin w jeziorze.	określa, czym jest plankton i jakie jest jego znaczenie.	na wybranych przykładach przedstawia przystosowania roślin do życia w wodzie.
48. Podsumowanie działu 5. – Środowisko przyrodnicze najbliższej okolicy	Wykazuje się wiadomościami i umiejętnościami z lekcji 35–47.				

Numer i temat lekcji	Wymagania podstawowe Uczeń na ocenę:		Wymagania ponadpodstawowe Uczeń na ocenę:		
	dopuszczającą	dostateczną	dobrą	bardzo dobrą	celującą
Dział 6. Krajobraz najbliższej okolicy (odpowiada treściom kształcenia z działu VII z Podstawy programowej kształcenia ogólnego)					
49. Wpływ działalności człowieka na krajobraz	- opisuje dzisiejszy wygląd krajobrazu w mieście i na wsi; - wymienia obiekty budowlane wykonane przez człowieka wpływające na krajobraz.	- opowiada, jak wyglądał krajobraz przed setkami lat (na podstawie ryciny) i czym zajmowali się ludzie; - omawia, jakie zmiany krajobrazu następowały w ciągu stuleci pod wpływem działalności człowieka.	- wyjaśnia, dlaczego krajobrazów naturalnych na Ziemi jest niewiele; - porównuje krajobraz miejski i wiejski; - opisuje krajobrazy zdewastowane przez człowieka, np. tereny kopalń odkrywkowych.	- podaje przykłady krajobrazów naturalnych i uzasadnia ich zakwalifikowanie do danego typu krajobrazów; - wyjaśnia, dlaczego krajobraz rolniczy zalicza się do krajobrazów częściowo przekształconych.	- podaje przykłady zmian krajobrazu na skutek gwałtownego rozwoju przemysłu w XIX w.; - wyjaśnia, na czym polega rekultywacja krajobrazu.
50. Krajobraz wsi i miasta	wymienia składniki krajobrazu wiejskiego i miejskiego.	charakteryzuje krajobraz wiejski i miejski.	uzasadnia zależność krajobrazu rolniczego od pór roku.	- porównuje krajobrazy rolnicze nizinne i górskie; - porównuje krajobrazy dużego i małego miasta.	definiuje pojęcia: <i>krajobraz rolniczy</i> i <i>krajobraz miejski</i>.
51. Krajobraz antropogeniczny	- podaje przykłady krajobrazów antropogenicznych; - wymienia składniki krajobrazu antropogenicznego w najbliższej okolicy.	opisuje elementy krajobrazu antropogenicznego w najbliższej okolicy.	opisuje wybrany typ krajobrazu antropogenicznego.	uzasadnia przywracanie wartości użytkowych i przyrodniczych na terenach zdegradowanych.	wyjaśnia różnice między określeniem <i>rewitalizacja</i> i <i>rekultywacja</i>.
52. Krajobraz okolicy dawniej i dziś	wymienia składniki krajobrazu w swojej okolicy.	rozdziela aktualne i dawne elementy krajobrazu w najbliższej okolicy.	opisuje krajobraz najbliższej okolicy.	wyjaśnia pochodzenie nazwy swojej miejscowości.	prezentuje krajobraz okolicy na nośnikach cyfrowych.
53. Obiekty chronione w najbliższej okolicy	- wymienia formy ochrony przyrody w Polsce; - podaje przykład parku narodowego położonego w najbliższej okolicy i wskazuje go na mapie; - opisuje podstawowe zasady zachowania się na terenie parku narodowego; - podaje możliwości ochrony przyrody przez ucznia klasy 4.	- wyjaśnia sposoby ochrony przyrody w Polsce, - wyjaśnia co oznacza skrót LOP.	- podaje przykłady rezerwatów przyrody i pomników przyrody w Polsce; - wskazuje miejsca w najbliższej okolicy zasługujące na ochronę i uzasadnia swój wybór.	opisuje zadania szkolnego koła Ligi Ochrony Przyrody.	wyjaśnia, dlaczego ochrona przyrody ma w Polsce długą tradycję.
54. Podsumowanie działu 6. – Krajobraz najbliższej okolicy	Wykazuje się wiadomościami i umiejętnościami z lekcji 49–53.				

AUTORZY: Ewa Gromek, Ewa Kłos, Wawrzyniec Kofta, Ewa Laskowska, Andrzej Mielson
